

Morfologická rovina jazyka - sylaby

- **Systém slovných druhov v slovenčine – 10 slovných druhov, rozdelenie podľa významu, ohybnosti a vetnočlenskej platnosti:**

Slovný druh	Plnovýznamovosť	Vetnočlenská platnosť	Ohybnosť
Podstatné mená	✓	✓	✓
Prídavné mená	✓	✓	✓
Zámená	✓	✓	✓
Číslovky	✓	✓	✓
Slovesá	✓	✓	✓
Príslovky	✓	✓	X
Predložky	X	X	X
Spojky	X	X	X
Častice	X	X	X
Citoslovcia	X	X	X

- **Gramatické kategórie:**

- o **Menné kategórie – rod** (mužský, ženský, stredný), **číslo** (jednotné – singulár – jedna vec, množné - plurál – viac vecí), **pád** ( )
- o **Slovesné kategórie – osoba, číslo, čas, spôsob, vid, rod**

- **Podstatné mená – charakteristika, delenie, skloňovacie vzory, KULI, PANI, GAZDINÁ**

- o Pomenúvajú **osoby, zvieratá, veci, vlastnosti, deje a stavy**
- o **Plnovýznamové, majú vetnočlenskú platnosť, ohybné**
- o Delia sa na:
  - **Konkrétne (ruka, Dunaj, strom) a abstraktné (radosť, slovo, pohľad)**
  - **Všeobecné (dom, pero) a vlastné (Ondrej, Bytča)**
- o Skloňovacie vzory nájdete tu: https://www.glarchiv.com/sources4.A/Sklonovacie_vzory.pdf
- o Skloňovanie týchto slov nájdete tu: https://www.glarchiv.com/sources4.A/Specialne_sklonovanie_slov.pdf

- **Pomnožné podstatné mená:**

- o Majú len gramatické tvary množného čísla/plurálu, hoci pomenúvajú jednu vec (napr. nožnice, nohavice, plúca)
- o Ich skloňovací vzor určíme porovnaním koncovky v ich základnom tvare s koncovkami vzorov v N. Pl. (napr. **Tatry** – na konci je **Y**, vzory duby a ženy majú na konci **Y**)
- o Následne porovnáваме skloňovanie daného slova so skloňovaním vzoru (**Datív – Tatrám, Ženám, Dubom, Tatry – vzor žena**)

- **Prídavné mená – charakteristika, delenie, skloňovacie vzory, stupňovanie prídavných mien:**
  - Pomenúvajú **vlastnosti** podstatných mien alebo spresňujú či inak vymedzujú ich význam.
  - **Plnovýznamové, majú vetnočlenskú platnosť, ohybné**
  - Delenie:
    - **Vlastnostné:**
      - **Akostné** – dajú sa stupňovať (napr. dobrý, múdry)
      - **Vzťahové** – nedajú sa stupňovať (napr. kovový, sobotný)
    - **Privlastňovacie** – nedajú sa stupňovať (napr. sestrin, synov, líškin)
  - Skloňovacie vzory nájdete tu: https://www.glarchiv.com/sources4.A/Sklonovacie_vzory.pdf
  - Stupňovanie:
    - Stupňujú sa len **akostné** prídavné mená
    - **Pravidelné** – pri stupňovaní sa **nemení základ slova** (napr. smelý, smelší, najsmelší):
      - **1. stupeň** – základný tvar slova (napr. múdry)
      - **2. stupeň** – základný tvar slova + prípona -ší/-šia/-šie/-ejší/-ejšia/-ejšie (napr. múdrejší)
      - **3. stupeň** – predpona naj- + základný tvar + -ší/-šia/-šie/-ejší/-ejšia/-ejšie (napr. najmúdrejší)
    - **Nepřavidelné** – pri stupňovaní sa **mení základ slova** (napr. dobrý, lepší, najlepší; zlý, horší, najhorší...)

- **Zámená – charakteristika, delenie:**
  - Zastupujú podstatné a prídavné mená. Odkazujú na nich číslovky a príslovky.
  - **Plnovýznamové, majú vetnočlenskú platnosť, ohybné**
  - Delenie:
    - **Osobné:**
      - **Základné** – skloňujú sa (napr. ja, ty, on, ona, ono, my, vy, oni, ony)
      - **Privlastňovacie:**
        - Skloňujú sa: môj, tvoj, jeho, jej, náš, váš, ich
        - Nesklonné sú: jeho, jej, ich
    - **Zvratné:**
      - **Základné** – seba/sa
      - **Privlastňovacie** – svoj
    - **Ukazovacie** – napr. ten, tá, tí, tento, onen, oná, toľký, onaký, tam
    - **Opytovacie** – napr. kto, čo, aký, ktorý, či, koľký, kedy, kde, ako
    - **Vymedzovacie** – napr. sám, samý, každý, ten istý, tenže, iný, nik, všetci
    - **Neurčité** – napr. dakto, niečo, voľajaký, ledačo, bársčo, ktosi

- **Číslovky – charakteristika, delenie, skloňovanie:**
  - Číslovky pomenúvajú počet (množstvo) a poradie osôb, zvierat, vecí, dejov, vlastností ale aj počet vôbec.
  - **Plnovýznamové, majú vetnočlenskú platnosť, ohybné**
  - Delenie (prvé):
    - **Základné** – napr. jeden, štyri
    - **Skupinové** – napr. dvoje, štvoro
    - **Radové** – napr. prvý, štvrtý
    - **Druhé** – napr. dvojaký, štvorako
    - **Násobné** – napr. dvakrát, päť ráz

- **Zlomkové** – napr. tretina, štvrtina
  - Delenie (druhé):
    - **Určité** – vyjadrujú presný počet
    - **Neurčité** – pomenúvajú nepresný počet
  - Skloňovanie - vzory:
    - **Päť** – pre číslovky 5 – 99
    - **Pekný** – pre radové a druhové číslovky
    - **Cudzí** – pre radové číslovky
    - **Osobitné skloňovanie** – majú základné číslovky: 1, 2, 3, 4
    - **Žena** – napr. pre číslovku miliarda
    - **Dub** – napr. pre číslovku milión
    - **Stroj** – pre samostatne stojacu číslovku tisíc (inak je táto číslovka nesklonná)
    - **Mesto** – pre samostatne stojacu číslovku sto (inak je táto číslovka nesklonná)
- **Slovesá – charakteristika, delenie**
- Pomenúvajú alebo vyjadrujú dej alebo stav osôb, zvierat ap.
  - **Plnovýznamové, majú vetnočlenskú platnosť, ohybné**
  - **Slovesné kategórie – osoba, číslo, čas, spôsob, vid, rod**
    - **Osoba** – 1., 2., 3.,
    - **Číslo** – jednotné (singulár), množné (plurál)
    - **Čas** – prítomný, minulý, budúci
    - **Spôsob** – oznamovací, rozkazovací, podmieňovací
    - **Vid:**
      - **Nedokonavý** – vyjadruje sa nimi neukončený priebeh deja, napr. písať, robiť (pomôcka: 1. os, sg., budúci čas = dve slová, napr. budem písať, budem robiť)
      - **Dokonavý** – vyjadruje sa nimi ukončený priebeh deja, napr. napíšem, urobím (pomôcka: 1. os, sg., budúci čas = jedno slovo, napr. napíšem, urobím)
    - **Rod:**
      - **Činný** – podmet vykonáva dej, napr. Murári stavajú dom
      - **Trpný** – podmet je dejom zasiahnutý, môže mať:
        - **Opisnú formu** – napr. Dom je stavaný
        - **Zvratnú formu** – napr. Dom sa stavia
  - Delenie:
    - Tvar, Delenie A:
      - **Určitý – dajú** sa určiť slovesné gramatické kategórie (napr. pracujem – 1. osoba singuláru, prítomný čas, oznamovací spôsob, činný rod, nedokonavý vid)
      - **Neurčitý – nedajú** sa určiť slovesné gramatické kategórie (niekedy sa nedá určiť žiadna, niekedy sa niektoré dajú určiť, napr. pracovať – nedokonavý vid) Medzi neurčité slovesné tvary patria:
        - **Neurčitok** – volať
        - **Prechodník** – volajúc, t. j. k tvaru 3. os. pl v prítomnom čase sa pridá **-c**; má iba jeden tvar, čiže nedá sa skloňovať
        - **Činné prídavné príslovce prítomné** – volajúci, tvorí sa od nedokonavých sloviess – k tvaru 3. os. mn. č. v prítomnom čase sa pridá **-ci**
        - **Činné prídavné príslovce minulé** – privolavší, tvorí sa od dokonavých sloviess a to tak, že sa od tvaru neurčitku odoberie prípona **-ť** a pridá sa prípona **-vší, -všia, -všie**; dnes sa už tento tvar pociťuje v texte ako zastaraný

- **Trpné prídavné** – nesený, volaný, siaty; tvorí sa od nedokonavých sloves, a to tak, že sa od tvaru neurčitku odoberie prípona **-ť** a pridá sa prípona (akú majú prídavné mená) **-ený, -ená, -ené/-ný, -ná, -né/-tý, -tá, -té**
- **Slovesné podstatné meno** – volanie, nesenie, siatie; tvorí sa od základu trpného prídavného príponou **-ie**; skloňuje sa podľa vzoru **vysvedčenie**
- Tvar, Delenie B:
  - **Jednoduchý** – je vyjadrený jedným slovom (napr. prídu, sedíme, čítal)
  - **Zložený** – je vyjadrený viacerými slovami (napr. chcem prísť, boli by sme sedeli, budem čítať)
- Tvar, Delenie C:
  - **Zvratné** – súčasťou ich tvarov je **vždy** zvratné zámeno (napr. učiť sa, budem sa učiť, učila som sa, smiať sa, smeješ sa, smiali sa)
  - **Nezvratné** – súčasťou ich tvarov **nie je** zvratné zámeno (napr. budem čítať, čítala som, behať, beháš, behali)
- Významovosť:
  - **Plnovýznamové** – napr. sedieť, počúvať; samy osebe vyjadrujú nejaký dej alebo stav
    - Delenie A:
      - **Činnostné** – vyjadrujú činnosť, dej (napr. Mama pečie koláč)
      - **Stavové** – vyjadrujú stav, v ktorom sa niekto alebo niečo nachádza (napr. Otec starne.)
    - Delenie B:
      - **Predmetové** – vyjadrujú činnosť, ktorá vychádza od činiteľa a zasahuje nejaký objekt; majú vo vete vyjadrený predmet (napr. čítať **knihu**, hovoriť o **prírode**)
      - **Bezpredmetové** – vyjadrujú činnosť, ktorá zasahuje subjekt (napr. Jano beží)
    - Delenie C:
      - **Prechodné slovesá** – viažu sa s bezpredložkovým akuzatívom, je pri nich priamy predmet (napr. čítať **knihu**)
      - **Neprechodné slovesá** – viažu sa s iným pádom ako s bezpredložkovým akuzatívom a nominatívom, je pri nich nepriamy predmet (napr. hovoriť o **prírode**)
  - **Neplnovýznamové** – napr. chcieť, začínať; samy nemajú úplný lexikálny význam, ten nadobudnú až v spojení s plnovýznamovým slovesom (napr. chcieť spievať, začínať kresliť). Medzi neplnovýznamové slovesá zaraďujeme:
    - **Modálne slovesá** – vyjadrujú vôľu, chuť, chcenie, schopnosť alebo nevyhnutnosť konať dej (napr. chcieť, môcť, musieť)
    - **Fázové slovesá** – vyjadrujú jednotlivé fázy priebehu deja (napr. začínať, zostať, prestávať)
    - **Sponové slovesá** – vyjadrujú v spojení s plnovýznamovým slovesom jeho platnosť ako stavu (napr. bude najlepší, stane sa lekárom)
    - **Limitné slovesá** – v spojení s neurčitkom plnovýznamového slovesa vyjadrujú hraničný stav, ktorý sa nedosiahne (napr. malo ho poraziť – ale ho neporazilo, išlo mu srdce vyskočiť z hrude – ale nevyskočilo)

- **Príslovky – charakteristika, delenie, stupňovanie prísloviak**

- Vyjadrujú okolnosti alebo vlastnosti slovesného deja, prídavných mien alebo iných prísloviak (napr. čítal **zreteľne**, **málo** známy, **veľmi** potichu)
- **Plnovýznamové, majú vetnočlenskú platnosť, neohybné**
- **Delenie:**
  - **Príslovka miesta** – otázka „Kde?“, napr. dole, hore
  - **Príslovka času** – otázka „Kedy?“, napr. včera, dnes
  - **Príslovka príčiny** – otázka „Prečo?“, napr. preto, zato
  - **Príslovka spôsobu** – otázka „Ako?“, napr. zle, dobre
- **Stupňovanie**
  - **Pravidelné** – napr. ticho, oddane, pri stupňovaní sa nemení slovotvorný základ (koreň) slova
    - **1. stupeň** – základný tvar slova (napr. ticho, oddane)
    - **2. stupeň** – základný tvar slova + prípona -šie/-ejšie (napr. tichšie, oddanejšie)
    - **3. stupeň** – predpona naj- + základný tvar slova + prípona -šie/-ejšie (napr. najtichšie, najoddanejšie)
  - **Nepravidelné** – napr. mnoho, málo, pekne, dobre, zle, pri stupňovaní sa mení slovotvorný základ (koreň) slova

- **Predložky – charakteristika, delenie**

- Vyjadrujú predmetové, príslovkové a prívlastkové vzťahy, majú väzbu s pádom
- **Neplnovýznamové, nemajú vetnočlenskú platnosť, neohybné**
- **Delenie:**
  - **Podľa pôvodu:**
    - **Prvotné** – sú vždy len predložkami, nemôžu byť iným slovným druhom, napr. pred, po, pri, s, z,
    - **Druhotné** – v prvom význame sú to príslovky či častice, alebo pochádzajú z iného slovného druhu, napr. okolo, hore, uprostred, vďaka
  - **Podľa zloženia:**
    - **Jednoduché predložky** – jedna predložka, napr. s, k, do
    - **Zložené predložky** – z viacerých predložiek, napr. popod, popred, pomedzi, namiesto

- **Spojky – charakteristika, delenie**

- Slová, ktorými sa spájajú vetné členy vo vete alebo vety v súvetí
- **Neplnovýznamové, nemajú vetnočlenskú platnosť, neohybné**
- **Delenie:**
  - **Priraďovacie** – spájajú rovnocenné slová alebo vety
    - **Zlučovacie** – napr. a, i, aj, ani, či
    - **Stupňovacie** – napr. ba, ba aj, nielen, ale aj
    - **Odporovacie** – napr. ale, no, a
    - **Vylučovacie** – napr. alebo; buď; buď, buď
    - **Dôvodové** – napr. veď, však, aj tak, i to, predsa, či
    - **Dôsledkové** – napr. preto, zato, tak, teda, tým, potom, a preto, a zato, a tak
  - **Podrad'ovacie**
    - **Vlastné** – napr. keď, aby, že, pretože
    - **Spájacie výrazy** – vzťažné zámená, ktoré pripájajú vedľajšiu vetu v podrad'ovacom súvetí, napr. kto, ktorý, aký, čím, ako, kde

- Častice – charakteristika, delenie

- Slová, ktorými hovoriaci nadväzuje na známy text alebo situáciu, pričom vyjadruje svoj postoj k tomu, o čom hovorí.
  - Napríklad hovoriaci oznamuje, že má päť eur. S ohľadom na situáciu, v ktorej sa nachádza, môže svoj postoj k výrazu „päť eur“ vyjadriť pomocou častíc takto: Mám **len** päť eur. Mám **aspoň** päť eur. Mám **ešte** päť eur. Mám **práve** päť eur. Mám **dokonca** päť eur...
  - Zmena miesta častíc vo vete znamená vždy zmenu zmyslu vety, napr. **Asi** mám sto eur. Mám **asi** sto eur.
  - Niektoré častice sú vo vete izolované intonáciou alebo interpunkčnými znamienkami, napr. áno, nie, pravdaže, samozrejme, pochopiteľne, pravda. Napríklad Včera som, **samozrejme**, išla do toho kina. **Áno**, musela som tam ísť
- **Delenie:**
  - **Uvádzacie** – stoja pred slovom, ku ktorému hovoriaci vyjadruje vlastný postoj
    - **Pripájacie** – napr. no, i, a, ale – **A** so mnou to neskúsiš ?
    - **Pobádacie** – napr. kiež, aby, - **Aby** si nezaspala!
  - **Vytyčovacie** – stoja na začiatku vety a vyjadrujú postoj hovoriaceho k celej výpovedi
    - **Vysvetľovacie** – napr. aspoň, ako
    - **Hodnotiace** – napr. asi, sotva, akiste
    - **Zdôrazňovacie** – napr. áno, najmä, predovšetkým

- Citoslovčia – charakteristika, delenie

- Slová, ktoré vyjadrujú city, vôľu alebo napodobňujú zvuky
- **Neplnovýznamové, zvyčajne nemajú vetnočlenskú platnosť (môžu ju však mať v úlohe slovesného prísudku), neohybné**
- **Delenie:**
  - **Podľa toho čo vyjadrujú:**
    - **Vlastné** – vyjadrujú **emócie**, napr. au, fuj, ach a **vôľu**, napr. hajde!, marš, ahoj
    - **Zvukomalebne (onomatopoeje)** – napodobňujú zvuky prírody alebo predmetov, ktoré zhotovil človek, napr. kvá, mú, krá-krá, tik-tak
  - **Podľa pôvodu:**
    - **Prvotné** – môžu byť len citoslovcom, napr. jaj, juj, och, ach
    - **Druhotné:**
      - Utvorené zo **slovies**, napr. hybaj
      - Utvorené z **podstatných mien**, napr. beda